

Deres ref: 18/5494 ES CMK

Oslo, 1.4.2019

Høring – forslag til endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, tvangsekteskap, skyting mot politiet m.m.)

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 17. desember 2018, om forslag til endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, tvangsekteskap, skyting mot politiet m.m.) MiRA-Senteret takker for muligheten til å komme med våre innspill til høringsforslaget. Vår uttalelse vil ta for seg endringer i plikt til å avverge kjønnslemlestelse og om utenomrettslige tvangsekteskap bør inngå i straffelovens § 253.

Om MiRA-Senteret:

MiRA-Senteret er en landsdekkende nettverksorganisasjon som har 30-års erfaring med spørsmål knyttet til likestilling og juridiske rettigheter for kvinner og unge jenter med minoritetsbakgrunn. Vi er en kunnskapsbank i spørsmål som omhandler kvinners rettigheter, diskriminering, arbeidsliv, vold i nære relasjoner, kommunikasjon og formidling mellom storsamfunn og minoriteter. Senteret er partipolitisk nøytralt og har ingen tilknytning til bestemte religiøse eller etniske grupper.

Om høringsuttalelsen

I høringsuttalelsen foreslås det endringer i reglene om avvergingsplikten. Det foreslås blant annet at plikten til å avverge kjønnslemlestelse flyttes fra straffelovens § 284 tredje ledd til § 196. Bestemmelsen rammer den som unnlater å anmelde eller på en annen måte forsøker å hindre visse alvorlige straffbare handlinger eller følgene av disse. Avvergingsplikten etter § 284 tredje ledd gjelder kun en bestemt personkrets, det vil si yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, sosialtjenesten, helse- og omsorgstjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn. Avvergingsplikten § 196 gjelder derimot enhver og uten hensyn til taushetsplikt.

Videre foreslås det en særskilt kriminalisering av utenomrettslige tvangsekteskap.

Plikt til å avverge kjønnslemlestelse

MiRA-senteret ser på kjønnslemlestelse som et alvorlig overgrep med store fysiske og psykiske konsekvenser for de som bli utsatt for dette. Derfor er det viktig at vi har et godt lovverk som beskytter og ivaretar rettsikkerheten til de som blir utsatt for dette. Vi ser det imidlertid som problematisk at de foreslåtte endringene i plikt til å avverge kjønnslemlestelse endres til å gjelde enhver. Dette kan bidra til at alle med bakgrunn fra områder hvor

kjønnslemlestelse er utbredt kan bli mistenkeliggjort og redselen for ikke å avverge kan føre til utidig innblanding i privatsfæren.

Det finnes flere eksempler der familier med afrikansk bakgrunn føler seg diskriminert av og utsatt for unødvendig mistenkeliggjøring av hjelpeapparatet. Små jentebarn har blitt innkalt til undersøkelser flere ganger, da for eksempel barnehageansatte har meldt inn bekymring på manglende kunnskapsgrunnlag¹. Dette viser at til og med personer som skal ha fagkunnskap om temaet, eller i hvert fall til en viss grad har fått opplæring, kan ta feil. De kan handle ut ifra en antagelse om at en familie som har en viss bakgrunn også har en større sannsynlighet for at et barn eller ung jente kan bli utsatt for kjønnslemlestelse. Derfor mener vi at det vil legge et utilbørlig press på enkeltpersoner uten den nødvendige kunnskapen at de kan tillegges en straffereaksjon for ikke å avverge kjønnslemlestelse.

Flertallet av kvinner som har blitt utsatt for kjønnslemlestelse har afrikansk bakgrunn. Det er derfor vesentlig at forebyggingsarbeidet spesielt blir rettet mot denne gruppen. Samtidig er det viktig å legge til grunn at dette er en gruppe som allerede opplever marginalisering og stigmatisering av storsamfunnet, nettopp på grunn av det store fokuset på kjønnslemlestelse.

Mange har et nettverk med venner og bekjente som tilhører samme landbakgrunn. Ved en endring av avvergingsplikten vil denne gruppen risikere å få enda et grunnlag for mistenkeliggjøring. På den ene siden vil de være utøverne av en forbudt praksis, men vil også bli ansvarliggjort for ikke å gjøre nok for å avverge. Selv om avvergingsplikten i § 196 ikke er en plikt for utenforstående til å foreta undersøkelser, men et krav om aktivitet dersom man blir kjent med en forestående alvorlig straffbar handling, kan venner og naboer allikevel bli tvunget til å undersøke og blande seg inn i privatsfæren for å kunne bevise sin egen uskyld. På sikt kan det skape store konflikter i et nærmiljø, hvor spesielt én gruppe mennesker ikke kan stole på verken venner eller naboer. Det kan også bidra til å redusere tilliten til ikke bare hverandre, men også til offentlige instanser.

MiRA-Senteret anbefaler at gjeldene rett blir stående og at avvergingsplikten for kjønnslemlestelse ikke blir flyttet til § 196. Vi mener det er viktig å satse enda mer på forebyggende arbeid og heller jobbe for å styrke organisasjoner som jobber med disse familiene i deres nærmiljø. På den måten kan vi styrke det gode naboskapet og ikke minst integreringen for denne utsatte gruppen.

På generelt grunnlag mener vi at det er problematisk med et lovverk som kan være med på å skape et «angiver-samfunn» hvor enhver uten noe faglig forankring skal kunne bli ansvarliggjort for handlinger en annen part utfører. Spesielt når den er rettet mot en spesifikk minoritetsgruppe.

Utenomrettslige tvangsekteskap

MiRA-Senteret satte denne problemstillingen på dagsorden allerede på slutten av 1990-tallet og i 2001 ga vi ut rapporten *Til døden skiller oss ad: Ekteskap og skilsmisse i Islamsk rettspraksis og norsk lovgivning*. Vi poengterte allerede da at det var et behov for å se på

---

¹ Angell 2017: *To ganger har leger undersøkt om datteren (4) er omskåret*. NRK Hordaland 12. desember 2017: <https://www.nrk.no/hordaland/to-ganger-har-leger-undersokt-om-datteren-4-er-omskaret-1.13821106>

rettspraksisen i Norge, da mange muslimer i forhold til familielovgivning praktiserer islamsk rettspraksis ved siden av sivil lovgivning. For å ivareta muslimske kvinners rettigheter er det viktig å se på om slike praksiser strider mot deres menneskerettigheter.

MiRA-Senteret mener at utenomrettslige tvangsekteskap i mange tilfeller oppleves som like bindende som et formelt gyldig ekteskap og krenkelsen av individets frihet kan være like alvorlig. Vi møter daglig unge jenter og kvinner som er i fare for eller er offer for et slikt tvangsekteskap og som opplever det som svært vanskelig å komme ut av da dette ikke er regulert av det norske lovverket. Vi stiller oss derfor positive til Departementets forslag om en felles strafferettslig regulering for utenomrettslige tvangsekteskap som formelt inngåtte tvangsekteskap. Vi stiller oss også bak forslaget til den nye utformingen av straffelovens § 253.

Vi takker for muligheten til å gi hørings svar og håper våre innspill blir tatt i betraktning.

Med vennlig hilsen
MiRA-Senteret

Fakhra Salimi
Leder

Khansa Ali
Prosjektleder